

ALLEN W. WOOD • Karl Marx

ALLEN W. WOOD 1942 Seattle doğumlu Amerikalı felsefeci ve sosyolog. Lisans öğrenimini Reed College-Portland'da tamamladıktan sonra Yale Üniversitesi'nde modern felsefe alanında doktora yaptı. Cornell Üniversitesi, Stanford Üniversitesi, Michigan Üniversitesi, Kaliforniya Üniversitesi ve Oxford Üniversitesi'nde modern felsefe tarihi, modern siyaset felsefesi, Kant, Fichte ve varoluşçuluk gibi konularda dersler verdi. Felsefe dergileri ve seçkilerinde yayımlanan sayısız makalesinin yanı sıra aralarında *Kant's Moral Religion* (Kant'ın Ahlâki Dini, 1970), *Kant's Rational Theology* (Kant'ın Rasyonel Teolojisi, 1978), *Karl Marx* (1981), *Hegel's Ethical Thought* (Hegel'in Etik Düşüncesi, 1990), *Kant's Ethical Thought* (Kant'ın Etik Düşüncesi, 1999), *Unsettling Obligations* (Huzursuzluk Verici Yükümlülükler, 2002), *Kant* (2004), *Kantian Ethics* (Kantçı Etik, 2008), *Kant's Groundwork for the Metaphysics of Morals: A Commentary* (Kant'ın Ahlâk Metafiziği Çalışması: Bir Yorum, 2015) gibi kitapların da yer aldığı birçok felsefi inceleme yayımladı. Eserleri Çince, Farsça, İbranice, Portekizce, Türkçe gibi dillere çevrilen Wood, halen Indiana Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Karl Marx

© 1981, 2004 Allen Wood

Bu kitabın yayın hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Routledge, Taylor & Francis Group'tan alınmıştır.

İletişim Yayınları 2558 • Politika Dizisi 168

ISBN-13: 978-975-05-2297-0

© 2017 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2017, İstanbul

EDITÖR Melike Işık Durmaz - Ömer Laçiner

DIZI KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Barış Özkul

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3
Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ALLEN W. WOOD
Karl Marx

Karl Marx

ÇEVİRENLER
Dilek Yücel - Barış Aydın

Rega'ya...

İÇİNDEKİLER

<i>İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ</i>	11
21. yüzyılda Marx.....	11
Marx'ı okumak ve yanlış okumak.....	14
Marx ve modern felsefe tarihi.....	19
Marx ve Adam Smith.....	25
Marx'ın kapitalizm karşındaki ikircikliği.....	30
Marx ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü.....	32
Bir metafor olarak Sovyetler Birliği'nin dağılması.....	37
Alışılmışın dışında bir metafor olarak Amerika.....	39
Marksizm ve reel dünya.....	40
<i>KISA YAŞAM ÖYKÜSÜ</i>	45
Giriş	49

BİRİNCİ KISIM

YABANCILAŞMA

1 Yabancılaşma Kavramı	57
Genç Marx'ın yabancılaşma “teorisi”.....	57
“Yabancılaşma” nedir?.....	62
Yabancılaşma ve yanlış bilinç.....	68
Yabancılaşma ve pratik.....	72

2 İnsanın Özü	77
Türsel varlık.....	77
Türsel bilinç ve yabancılaşma.....	81
Kendini-gerçekleştirme.....	85
İnsanın özsel güçleri.....	93
3 Beşeri Üretim	99
Bilinçli yaşam faaliyeti.....	99
Kendini-olumlama olarak emek.....	103
Nesneleştirme ve temellük etme.....	108
4 Yabancılaşma ve Kapitalizm	117
Kapitalist işbölümü.....	117
Kapitalizm ve özgürlük.....	123
Marx'ın kapitalist yabancılaşmaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi.....	131

İKİNCİ KISIM

TARİHSEL MATERYALİZM

5 Üretim ve Toplum	141
“Ekonomik belirlenimcilik”.....	141
Üretici güçler, üretim ilişkileri.....	145
“Teknolojik” bir tarih teorisi?.....	151
Üretici güçler ve tarihsel gelişim.....	158
6 Sınıflar	167
Toplumsal ilişkiler, mülkiyet ilişkileri.....	167
Tarih ve toplumsal sınıflar.....	175
Sınıfsal çıkarlar.....	181
Sınıf mücadelesi.....	189
7 Materyalist Açıklamalar	195
Ampirik bir hipotez olarak tarihsel materyalizm.....	195
Materyalist açıklamalar teleolojiktir.....	199
Marx bir tarihsel teleolog mu?.....	208
8 Materyalizm, Faillik ve Bilinç	211
Marx bir belirlenimci midir?.....	211
“İdeolojinin” üç anlamı.....	220
İdeoloji ve bilim.....	225

ÜÇÜNCÜ KISIM

MARKSİZM VE AHLÂK

9	Hak ve Adalet Hakkında Marx'ın Görüşleri	231
	Marxizmin ahlâki temelleri var mıdır?	231
	Marx'ın adalet kavramı	239
	Kapitalizm ve meta mübadelesi	242
	Sermaye adil bir şekilde sömür	247
10	İdeoloji Olarak Ahlâk	253
	Ahlâkın toplumsal işlevi	253
	Marxizm ve faydacılık	258
	Marx, ahlâk karşıtı mıydı?	265
	Bir Marksist neden ahlâklı olmalıdır?	271
	Marx'ın ahlâk karşısındaki tutumu ve bizim tutumuz	275

DÖRDÜNCÜ KISIM

FELSEFİ MATERYALİZM

11	Materyalist Natüralizm	281
	Materyalizm nedir?	281
	Marx'ın ateizmi	289
	İnsanlığın özelliği ve doğa	294
12	Materyalist Gerçekçilik	303
	Bilgi ve pratik	303
	Tefekkür	307
	Marx bir idealist midir?	314

BEŞİNCİ KISIM

DIYALEKTİK YÖNTEM

13	Hegelyen Diyalektik	323
	Hegel'in gerçeklik anlayışı	323
	Organik gelişme ya da diyalektik	329
	Diyalektik ve formel mantık	337
14	Marksiyen Diyalektik	347
	"Mistik kabuk" içindeki "rasyonel öz"	347
	Hegel'i "tersyüz etmek"	353
	Somut olanı düşüncede yeniden üretmek	360

15	<i>Kapital</i>'de Diyalektik	365
	<i>Kapital</i> 'in yapısı.....	365
	Değerler ve üretim fiyatları.....	370
	Değer yasası.....	374
	Değer ve sömürü.....	383
16	Kapitalist Sömürü	387
	Sömürü nedir?.....	387
	Emeğin sermaye karşısındaki korunmasızlığı.....	393
	Sömürünün kapitalist savunuları.....	402
	Kapitalist sömürüde kötü olan nedir?.....	407
	Kapitalist sömürüyü nasıl düşünmeli?.....	414
	Sonsöz	417
	<i>KAYNAKÇA HAKKINDA NOT</i>	421
	<i>SEÇME İLERİ OKUMALAR</i>	423

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

21. yüzyılda Marx

Bu kitabın ilk basımından bu yana yirmi yıldan fazla bir zaman geçti. Bu süre zarfında Sovyetler Birliği ve onun Doğu Avrupa hâkimiyeti çöktü, Çin anakarası komünist sıfatıyla anılan iktisadi yapısını kapitalizmin saldırganlık dozu yüksek, faşist bir biçimine dönüştürdü. Kapitalist dünyada ise kendini Marksist olarak tanımlayan partiler belirgin biçimde zayıfladı ya da artık nüfuzlu siyasi birer güç olmaktan çıktılar. Postmodernizm (ya da bu aralar nasıl adlandırılıyorsa) 1980'lerin başından beri hoşnutsuz entelektüellerin en moda duruşunu ifade eden akım olarak Marksizmin yerini almış görünüyor.¹ Hatta daha önceki

1 Stuart Klawans, felsefi bir film addedilen *The Matrix Reloaded* için acımasız ve saldırgan bir eleştiriyiyle başladıktan sonra serinin ilk filmiyle açıklayarak devam eder.

“Hiçbir kaçış ve geriye dönme imkânının olmadığı ilk film *The Matrix*'te, filmin senarist ve yönetmen ekibi olan Andy ve Larry Wachowski kardeşler bizlere hakikat ile yanılama arasında amansız bir seçim sunuyorlar. Hakikat: Akıllı makinelerin biyoenerjimizden faydalanabilmek için bizleri uyuşturup kapattığı yağmacı bir dünyanın tutsakları olarak doğuyor ve ölüyoruz. Yanılama: Sabahları alarm sesiyle uyanıyor, plazalarımıza doğru yol alıyor, sabah dokuz-akşam beş arası çalışıyoruz ve sonra eve dönüyor, yataca kadar televizyon seyrediyoruz – tüm bunlar tamamen, gereğinden ön-

on yıllarda Marx'ın düşüncesine yakın olması ve hürmet etmesi beklenebilecek birçok kişi şimdilerde sadece körlemesine bir itirazın eskimiş sloganlarını tekrarlıyorlar. Marx'ın düşüncesine dair akademik çalışmaların bile büyük ölçüde küçümsendiğini söylemek mübalağa olmayacaktır.

ce çürüyüp yok olmamız için, makineler tarafından nörolojik sistemimize bağlanmış bir bilgisayar simülasyonu. Bir tarafta kâbus gibi bir gerçeklik, diğer tarafta ölümüne sıkıcı bir rüya. Eğer *Matrix* filmi bu ikisini yaşamın tek seçeneği olarak sunmuş olsaydı devam filmleri çekilmezdi sanırım. Ancak Wachowski kardeşler izleyicilere üçüncü, cazip bir seçenek sunuyorlar: *Cool* olmak. Gerçek dünyanın kasvetli, endüstriyel dehşeti ile simülasyonun bakir Vancouverlığı arasında gidip gelmeyi öğrenmiş küçük maceracı bir grup –cool insanların sayısı her zaman azdır– tahayyül ediyorlar. *The Matrix*'e bu fazla itibarı göstereceğim: Film *cool* olmayı bilhassa, hem bu tuhaf yaşamın hem de toplumsal rutinin zaman öldürücü gündüz düşlerinin ıstıraplarından sıyrılarak, bir dünyadan diğerine geçiş meselesi olarak tanımlıyor. (Stuart Klawans, 'Medium Cool', *The Nation* 276, 22 (9 Haziran 2003), s. 43)."

Bu açıklamayı göz önüne aldığımızda, kusurlarına rağmen *The Matrix* halihazırda yaşıyor olduğumuz hayat için yerinde bir metafor olurdu. Filmin resmettiği gerçeklik –herhangi bir alternatifinin olmadığı ve olmayacağına inandırıldığıımızdan– içinde hapsedüğümüz kapitalist dünyanın gayet iyi bir portresini oluşturmaktadır. Filmdeki insanların tâbi olduğu yanılısama, bizim kapitalizmi tecrübe edişimizle neredeyse aynıdır. Kâbus gibi olan bu gerçekliğin her gün usandırdıcı bir şekilde deneyimlenişi aslında kapitalizm içinde yaratılmış ideolojik bir yanılısamayı yaşamaktır, ki bu yanılısamının gerçekliği, bıkırtıcı bir şekilde gündelik deneyimlenişinden çok daha kötüdür. Lakin –*The Matrix* serisinin şık bir şekilde kutladığı– birkaç kişinin “cool”luğu için metaforik bir gerçeklik daha söz konusudur. Bu, daha önce “postmodernizm” olarak adlandırılan ve şimdilerde muhtelif adlarla anılan ya da artık herhangi bir isme ihtiyaç duymayacak kadar “ultra-cool” biçimler olarak karşımıza çıkan yaklaşımlardır. *The Matrix* serisinin –tecimsel sinema sektöründeki devam filmlerinin kendi seleflerinin başarısından yararlandıkları gibi, “cool”luğun düzmece cazibesinden yararlanan ama yeni ve yaratıcı hiçbir şeyi temsil etmeyen– *cool* karakterleri belki de bu entelektüel hevesin partizanlarıdır. Bu hareketin ayırt edici özelliği, gündelik deneyimin bıkırtıcı yanılısamısından, bu yanılısamının ardında yatan korkunç gerçekliğin anlık görünümlerine geçişin yıkıcı tecrübesinden yakıcı, estetik bir haz almasıdır. Bu haz kısmen gerçekliğin mide bulandırıcı anlık görünümünün yanılısamının sıkıcılığını teskin etmesinden, kısmen de sanatçının kendini gerçekliğin bu korkunç görünümünü bile yakalayamayan çoğu insandan üstün görmesindeki çocukça kendini beğenmişliğin yıkıcılığına izin vermesinden kaynaklanır. Bununla birlikte, postmodern *cool*luk yanılısamının sadece nihai formudur – tam da bu anlık görünümleri yakalamakta özgürleştirici bir şeyler olduğunu düşünmenin kendini-aldatıcı hazı, Marx'ın uğruna savaştığı ve medet umduğu ama *cool* postmodernizmin ise artık sonsuza kadar imkânsız olduğunu bildiği insanlığın hakiki özgürleşmesinin acınası bir kopyasıdır.

Bu koşullar altında, eğer yayımlanmaya değer görölüyorsa, *Karl Marx* gibi bir kitabın ikinci baskısının 21. yüzyıl okuruna seslenmesi için esaslı biçimde gözden geçirilmeye ihtiyaç duyacağını düşünmek doğaldır. Yeni baskı için ufak tefek birçok değişiklik yaptım ve bu yeni önsözün yanı sıra on altıncı bölümü kitaba ekledim. Ancak ne küçük düzeltmeler ne de eklediğim yeni bölüm, 20. yüzyılın sonunda gerçekleşen siyasi ve iktisadi değişimlere işaret ediyor; yaptığım düzeltmelerin nedeni de bu değişimler değil. Aslında kitap ilk basımında neyse o olmaya –en ufak bir mahcubiyet ya da mazeret iması olmaksızın– devam etmektedir. Bu çalışma, 19. yüzyılın en büyük filozoflarından birinin düşüncesinin tarafgir bir yaklaşımla (ve umarım aynı zamanda eleştirel) felsefi bir yorumlanışıdır. Çünkü Marx iktisat, tarih ve toplumsal teori alanlarındaki entelektüel başarıları sayesinde, kelimenin en saygıdeğer anlamıyla “felsefi” olarak adlandırılmayı kuşkusuz hak eden biriydi. Zira bu başarılar, herhangi bir disiplinin ya da araştırma geleneğinin sınırlarına itibar etmeyip sonucu her ne olursa olsun ampirik delillerin, bağımsız düşüncenin ve teorik inşanın izinden gitmekten kaynaklanıyordu.

Bu kitapta daha esaslı değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç duyulmamasının nedeni kısmen kitabın esas amaçlarının tâbi olduğu kasıtlı sınırlamalardır. Marx’ın tutumuna duyduğum yakınlık, tıpkı –sadece Marx’ın zamanındaki değil, kendi yaşamım boyunca gördüğüm haliyle de– kapitalizme duyduğum nefret gibi gayet açıktır. Kendi adıma bu tutumun 1981’den beri daha da yoğunlaştığını söyleyebilirim. Ancak Marx’ın felsefesini, sonradan edindiği birtakım farklı anlamlar bağlamında “Marksizm”e ya da geç 20. yüzyılın güncel toplumsal ve siyasi gerçekliklerine bağlamaya yönelik veya Marx’ın teorilerinin uygulanabilirliğini kendisinden çok sonraki kapitalizm aşamalarına göre değerlendirmeye yönelik aleni hiçbir teşebbüsüm olmadı. Bilakis, bu kitabın amacı Marx’ın görüşlerini felsefi bir bakış açısından açıklamak ve en çok da bu felsefi görüşlerin yaygın yanlış yorumlanışlarına karşı önlem almaktı. Benim buradaki başlıca maksadım, (ikinci baskı için üzerinde en ufak

değişiklik yapmadığım) Sonsöz’de de belirttiğim gibi –Marx’a yakınlık duysunlar duymasınlar– insanların Marx’ın görüşlerine dair yanlış sorular sormalarının önüne geçmek, Marx için ve Marx’a karşı sehven söylenmiş birçok şeyin onun görüşlerine dair değerlendirmeleri etkilemesine engel olmaktadır.

Marx’ı okumak ve yanlış okumak

Kitabın ilk basımını eleştirenlerden biri (burada ismini vermemे nezaketini gösteriyorum), bu sınırlı maksadı fark edip bunun bir kitabı herhangi bir şekilde meşru kılıp kılmadığını retorik bir biçimde sormuş ve sonunda sağduyulu davranıp meşru kıldığına karar vermişti. Buna rağmen, eleştirisi boyunca (farkında olmadan da olsa), acınacak derecede sınırlı amacımı bile gerçekleştirmekte başarısız olduğumu (en azından kendi örneğinde) kanıtlamaya çalışmıştı. Zira düzeltmek için elimden geldiğince uğraştığım yanlış anlamalardan birçoğunu (kitabımda bu yanlış anlamalar hakkında söylediklerimi hiç dikate almadan) gayet saldırgan bir biçimde teşhir etmişti.

Bu kitabın okurları, her şeyden önce, Marx’ın anlaşılması bilhassa zor ve müphem bir yazar olmadığını bilmelidir. Bunu anlamaları için belli ki en iyi yol, şayet halihazırda bunu bilmiyorlarsa, bu kitabı bir süreliğine bir kenara bırakıp biraz Marx okumaları olacaktır. Marx’ın yazıları Aristoteles, Kant, Hegel ve hatta Hume’uninkiler gibi soyut ve felsefi olsaydı, ne siyasi figürlerin ne de edebiyatçıların ilgisini bu kadar çekerdі. Marx’ın yazıları angaje ve tutkuludur; yeri geldiğinde son derece –hatta saldırgan ya da yorucu biçimde– polemik olabilir. Marx’ın erken dönem yazılarından bazıları kısa ve kapalı, taslak niteliğinde, yayımlanması düşünülmemeyen yazılar olduğundan okuması güç olabilir. *Kapital*’in değer üzerine olan ilk bölümleri (kitabın önsözünde bizzat Marx’ın da uyardığı gibi) soyut ve nispeten zordur. Ancak söz konusu bölümler –Marx’ın iktisat ve tarih üzerine kaleme aldığı çoğu metni gibi– eleştirel düşünce aşkının ampirik inceleme aşkıyla birleştiği, coşkulu, zekice yazılmış, nüktedan nitelikteki bu çalışmanın genelini yansıtmaz.

Bir iktisatçı olarak Marx, Adam Smith'ten çok şey öğrenmiştir ve biteviye bir ironinin mevcudiyeti, ister açık isterse sadece gizlice olsun, ikisinin yazılarının da ortak özelliğidir. Fakat Marx'ta, Smith'in 18. yüzyıla özgü sabırlı laf kalabalığına rastlamayız. Marx'ta görebileceğimiz türlü incelikler, muhtemelen Smith'te olduğu gibi fazlasıyla yumuşak bir biçimde ifade edildiğinden dolayı değil, teorik iddiasının cüretkârlığı ya da her an patlamaya hazır öfkesi bu incelikleri bastırduğu için gözden kaçır.

Louis Bonaparte'ın *On Sekiz Brumaire*'i isimli metni, keskin nüktedanlığıyla göz kamaştırır, zekice –tarihî, siyasi ve edebî– kinayeleriyle cezbeder. Daha da önemlisi, Marx burada kendi dünya görüşüne açıkça meydan okuyan birtakım siyasi olayları anlamaya ve kabul etmeye çabaladığından, entelektüel enerjisi, cesareti ve dürüstlüğüyle metin gerçekten hayranlık uyandırıcıdır. Marx her türden olgu ve teoriyle biteviye kavga eden bir yazardır – ki Nietzscheciler bu yüzden onun düşmanlarını arayıp bulma biçimini takdir etmelidir. Marx'ı, dogmatik bir ruhla, yazdıkları bir tür kutsal buyrukmuşçasına okumak, onunla ilgili en iyi özelliği gözden kaçırmak anlamına gelir: düşünme biçiminin ve okurlarını –özellikle teorileriyle fikirlerini değiştiremediği okurlarını– ittiği entelektüel pozisyonun temsil ettiği dehşet verici bir zihinsel açıklık. Bu, felsefi bir düşünme biçimine sahip herkesin Marx'ı neden sevmesi gerektiğini ortaya koyar. Bugüne kadar Marx'ı, metinlerindeki bu kıymetli niteliklerden istifade edecek şekilde okumayanlar bir bakıma kendilerine bunu borçludurlar.

Tüm bunlara rağmen muhtemelen Marx'ın çalışmalarından başka, elbette ilahi vahyi tebliğ ettiğini iddia eden kutsal kitaplar hariç, entelektüel bir ikiyüzlülüğe bu denli maruz kalmış başka bir metin daha yazılmamıştır. Toplum ve tarih hakkında yazan bir yazarı okurken, tutkularınızın ve toplumsal ya da tarihsel sorumluluklarınızın dayattığı angajman, o yazarı dürüst bir şekilde okumanıza engel olmak zorunda değildir. Hatta bu türden tutku ve sorumluluklar, konuyla ilgili ciddi bir araştırmacı olmanın önkoşulu olabilir. Kuşkusuz Marx hakkında-

ki iyi bir yazı ya tutkulu bir biçimde onunla hemfikir olmakla ya da onun söylediklerini yine tutkulu bir biçimde reddetmekle sonuçlanabilir. Fakat bir metne, onu tarafgir ya da eleştirel bir şekilde okumayı engelleyecek bir saikle yaklaşıyorsa yanlış yorumlamak adeta kaçınılmaz olur.

Marx, tarihsel kaderi kapitalizmi alaşağı etmek, onu daha ileri ve daha insani bir toplum formuyla değiştirmek olduğuna inandığı uluslararası bir işçi sınıfı hareketine katılımı ve bu hareketin tahkimini savunmuştur. Yazılarının bu harekete teorik bir kavrayış kazandıracığını ve onu daha güçlü kılacağını umuyordu. Bununla birlikte, Marx hareketin hâlâ oluşum aşamasında olduğunun; kendisiyle, kapitalizmle ve tarihsel misyonuyla ilgili öğreneceği pek çok şey bulunduğu ve tarihsel koşullarla birlikte kendini de değiştirmek ve geliştirmek zorunda olduğunun üzerinde sıklıkla durmuştur. Israrla işçi hareketini en acımasız şekilde özeleştiri yapmaya teşvik etmiş ve hareketin, insanın evrensel kurtuluş misyonunu gerçekleştirmesindeki yegâne umudunun kendi hatalarından ders çıkarması olduğunu ileri sürmüştür. Marx işçi sınıfı hareketini hiçbir zaman kendi ismiyle müsemma bir “-izm”le özdeşleştirmemiştir. İsmi bu şekilde kullananlara yorumu: “Bütün bildiğim ‘Marksist’ olmadıgımdır”² şeklindedir.

İşçi sınıfı partileri arasındaki ayrılıklar nedeniyle bu türden bir hareketin nerede ve nasıl bulunacağı meselesi muğlak bir hal aldığı ve hatta muhtemelen Marx’ın bahsettiği hareketin mevcudiyeti dahi şüpheli duruma düştüğünde, fanatikler Marksiyen metinlere (veya bu metinlerin şu ya da bu “ortodoks” yorumuna) dogmatik bağlılık ile söz konusu harekete olan içten bağlılığı birbirine denk görmüşlerdir. Kendini körü körüne adamak, proletarya dayanışmasının mihenk taşı olarak düşünülmüş ve Marx’ın yazdıklarının hakikatini sorgulamak harekete ihanetle eşdeğer sayılmıştır. Bu sebeple, Marksizm Marx’ın vazgeçilmez saydığı eleştirel bilim ruhundan ve değişen koşullara uyum sağlama yeteneğinden yoksun kalmış-

2 Conrad Schmidt’e yolladığı bir mektupta Engels tarafından alıntılanmıştır. 5 Ağustos 1890, *Selected Correspondence*, s. 415.

tır. Kendinden menkul “Marksizm”, tam da eleştirisi Marx tarafından daima bütün toplumsal eleştirelciğin öncülü olarak görülen dini düşünce biçiminin grotesk bir parodisi haline gelmiştir. Hatta kendini Marksist sayan otoriter rejimlerin dışın-da bile, Marx’ın metinlerini bu metinlerde ifade edilen her şeyin muhakkak doğru olması gerektiği varsayımıyla okumak alışkanlık haline almıştır. Tıpkı Ahit eleştirisinde olduğu gibi, metinlerin nasıl yorumlanacağına dair bu sınırlama, entelektüel ikiyüzlülüğün en pespaye biçimlerini yorumlamayla ilgili temel prensipler statüsüne taşımıştır.

Marksizm eleştirmenleri de uzun zamandır bu meselelerin üzerinde durmaktadır, lakin mevcut durumdan rahatsız olanlar bile sıklıkla Marx’ı çok daha aldatıcı şekillerde okumuştur. Zira bir metni, dile getirdiklerinin doğru olması gerektiği varsayımıyla okumaktansa asıl mesajının yanlış olması gerektiği varsayımıyla okumak aldatıcı bir yorumlamanın en kesin garantisidir. İncelenen metnin ya da düşünürün, iyi niyetli tüm insanların bağlı olması gereken (çok önceden üzerinde uzlaşmış) ilke ve tutumları benimseyip benimsemediğini tespit etme amacını taşıyan belli bir tür siyasi düşünce tarihi yazım geleneği mevcuttur. Marx bu şekilde sistematik olarak yanlış okunan önemli toplumsal yazarlardan sadece biridir; ancak bu yanlış okuma biçimi belki de herkesten çok onun için daha bariz bir biçimde geçerlidir.

Marx, felsefi doktrinleri sınıf menfaatlerinin ifadeleri olarak görmeleri konusunda insanları cesaretlendirmiştir. Bu yaklaşım Marx’ı ve çoğu zaman da destekçilerini, felsefecilerin teorik iddialarını bu iddiaların ne söylediğinden ya da makul bir şekilde nasıl anlamlandırılacaklarından ziyade bunlara inandıkları düşünülen insanların fiili (çoğunlukla muhtemel) eylemleri ışığında yorumlamaya daha fazla sevk etmiştir. Felsefi doktrinleri bu şekilde yorumlama sonucunda ortaya her ne fikir çıkarsa çıksın, bunun açıkça istismar konusu olacağı açıktır. Marx’a muhalif olanlar, başka herhangi bir düşünüre layık görmeyecekleri bu türden istismarları Marx konusunda uygulamakta tereddüt etmemişlerdir.